

»Zbrali smo pogum«

Spominjamo se 30. obletnice plebiscita za samostojno in neodvisno Slovenijo

Zavod RS za šolstvo v sodelovanju z Arhivom Republike Slovenije in Parkom vojaške zgodovine Pivka pripravlja vrsto dejavnosti za obeležitev 30. obletnice samostojne slovenske države, in sicer na 30-letnico vsakega od ključnih dogodkov iz zgodovine slovenskega osamosvajanja:

- * plebiscit za samostojno in neodvisno Slovenijo (23. 12. 1990),
- * osamosvojitve (25. 6. 1991) in
- * slovenska osamosvojitvena vojna (junij/julij 1991).

Projekt obeleževanja 30. obletnice slovenske samostojnosti je poimenovan *»Zbrali smo pogum«* in je citat iz časov osamosvajanja, ki se glasi: *»Zbrali smo pogum, stopili smo skupaj«*. Citat ponazarja vzdušje v času plebiscita in dogodkov, ki so sledili in pripeljali do samostojne in neodvisne slovenske države. Brez enotnosti, zaupanja, samozavesti, ponosa, želje po boljšem življenju in blaginji in predvsem poguma osamosvojitve ne bi uspela. Zato je glavna vsebinska nit projekta *pogum*.

Za obeležitev 30. obletnice plebiscita za samostojno in neodvisno Slovenijo bo šolam na voljo krajši izobraževalni video film o plebiscitu, ki ga bo možno vključiti v šolske proslave na daljavo in/ali v spominske učne ure na daljavo. Na voljo bo tudi virtualna spletna razstava o plebiscitu ter klasični postavitvi razstav v parku pred Arhivom Republike Slovenije in na ploščadi pred Parkom vojaške zgodovine Pivka.

V Predmetni skupini za zgodovino na Zavodu RS za šolstvo so pripravili tudi protokol za izvedbo spominske učne ure o plebiscitu na daljavo za gimnazijo (možne so prilagoditve za druge srednje šole) ter za osnovno šolo. Na voljo bo v spletni učilnici za zgodovino sodelov@lnica na portalu Slovenskega izobraževalnega omrežja.

Video film o plebiscitu bo dostopen na domeni www.zbralismopogum.si od dne 21. 12. 2020, virtualna razstava o plebiscitu pa od dne 23. 12. 2020 dalje na istoimenski domeni.

V juniju 2021 bodo na voljo tudi video filma, virtualne in klasične razstave ter e-učno gradivo za obeležitev 30. obletnice samostojnosti in zmagovite vojne za Slovenijo.

Zgodovinske okoliščine plebiscita

Dne 6. decembra 1990 je Skupščina Republike Slovenije z veliko večino sprejela *Zakon o plebiscitu o samostojni in neodvisni Sloveniji*. Odločitev o plebiscitu je sledila več let trajajoči krizi v Jugoslaviji v 80. letih 20. stoletja, ki se je odražala v vse večjih mednacionalnih nasprotjih, gospodarski, dolžniški in finančni krizi s hiperinflacijo, politični krizi z različnimi pogledi na ureditev in delovanje države, s poskusi uvajanja skupnih vzgojno-izobraževalnih jeder na področju šolstva in na drugih področjih. Padal je življenjski standard, obstajale so velike ekonomske, kulturne, politične in druge razlike med severozahodnim in jugovzhodnim delom države, reformni poskusi pa niso uspeli.

Odziv Slovencev na krizo v Jugoslaviji je bil v t. i. *slovenski pomladi*, v kateri so se preko različnih gibanj civilne družbe, kulturnih gibanj in kulturne opozicije ter politične opozicije artikulirala prizadevanja po samostojni in neodvisni državi, v kateri bo vladala parlamentarna demokracija s političnim pluralizmom, človekove pravice in svoboščine z enakopravnostjo in svobodo ter blaginjo za vse.

Za ta čas je značilen skupni nastop koalicijske vlade Demosa (leta 1990 je zmagala na prvih svobodnih, demokratičnih volitvah po drugi svetovni vojni), ki jo je vodil Lojze Peterle ter politične opozicije. V tem obdobju se je odvijalo tudi močno udejstvovanje in propagandne akcije v podporo plebiscitu. Znana je akcija *Slovenija, moja dežela*.

Plebiscit je bil izveden v nedeljo, 23. decembra 1990. Udeležilo se ga je 93,2 % volilnih upravičencev. Na vprašanje na glasovalnem lističu »*Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?*«, je pritrdilno odgovorilo 88,5 % vseh volilnih upravičencev (to je 1.289.269 volivcev), ki so se udeležili plebiscita. Rezultate plebiscita je tedanja Skupščina Republike Slovenije slovesno razglasila na seji dne 26. decembra 1990 (ta dan je bil razglašen za državni praznik kot *dan samostojnosti in enotnosti*). Slovesnosti in navdušenje so se začele že na dan plebiscita ter nadaljevale v naslednjih dneh. Igrale so godbe, povsod so bili prisotni slovenski simboli, ljudje v narodnih nošah. V Ljubljani je potekalo slavje pred ljubljanskim magistratom in na Prešernovem trgu, slovenski politiki in gostje pa so dajali v Cankarjevem domu vznesene izjave.

Plebiscit kot dejanje vseljudske odločitve je poenotil slovenski narod in politične stranke na temelju trajne in neodtujljive pravice slovenskega naroda do samoodločbe. Pri sklicevanju na pravico narodov do samoodločbe so se slovenski politiki oprli na *Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah*, ki ga je leta 1966 sprejela Generalna skupščina OZN, temelji pa na *Ustanovni listini OZN* in *Splošni deklaraciji človekovih pravic*. Plebiscit predstavlja enega ključnih zgodovinskih dogodkov, ki so vodili v razglasitev samostojne slovenske države 26. junija 1991. Razglasitvi samostojnosti je sledil napad JLA z desetdnevno vojno, v kateri je zmagala Slovenija. Kmalu je sledilo mednarodno priznanje samostojne in neodvisne slovenske države ter sprejetje v pomembne mednarodne integracije z Evropsko unijo na čelu.